

GRIGORE IUNIAN, APĂRĂTOR AL REGIMULUI DEMOCRAT

prof. Nicolae Mischie

România s-a confruntat îndeosebi începând cu anul 1933 cu grave pericole interne și externe, reprezentate de instaurarea dictaturii hitleriste în Germania și de amplificarea acțiunilor statelor fasciste pentru modificarea statu-*q*oului teritorial stabilit de tratatele de pace de la Paris încheiate după primul război mondial, de intensificarea acțiunilor destabilizatoare ale Gărzii de Fier în vederea acaparării prin forță a puterii politice care au culminat cu asasinarea primului ministru liberal I.G.Duca, precum și cu tendințele regelui Carol al II-lea de a instaura un regim de autoritate monarhică și ale forțelor politice de dreapta de a introduce un regim dictatorial, care să limiteze ori să lichideze drepturile și libertățile democratice. De asemenea, se mențineau, în continuare, pericolele rezultate din acțiunile propagandistice ale forțelor comuniste, actele de spionaj puse la cale de serviciile secrete ale Uniunii Sovietice pe teritoriul țării noastre și activitatea iredentistă a cercurilor naționalist-șovine din rândurile minorității maghiare, ucrainiene, bulgare și ruse împotriva statului român. Toate acestea, inclusiv practicile guvernamentale de a recurge la legea stării de asediu, cenzura și de a întreține în țară o stare de teroare și violență, precum și criza în care se găseau principalele partide politice, amenințau în modul cel mai grav bazele regimului politic democrat din țara noastră fundamentat de Constituția din 1923 și legiurile adoptate ulterior.

Liderul Partidului Țărănist Radical - Grigore Iunian s-a numărat, alături de prof. univ. Nicolae Iorga, dr. Nicolae Lupu, C. Stere, Nicolae Filipescu, Victor Iamandi și alți oameni politici cu concepții democratice, printre cei mai activi, consecvenți și tenace luptători pentru apărarea regimului democratic din România împotriva tuturor celor care-i subminau bazele sau luptau pentru înlocuirea lui cu alte sisteme politice, dictatoriale și totalitare. El s-a ridicat împotriva extremismelor de dreapta și de stânga, care primejduiau regimul democratic parlamentar, cât și contra politicii abuzive de încălcare a drepturilor și libertăților democratice promovată de către guvernele național-țărăniste prezidate de Iuliu Maniu, Gh. Gh. Mironescu și Alexandru Vaida-Voievod și de către guvernul național-liberal condus de Gheorghe Tătărescu.

Deși avea o orientare promonarhistă și a avut un rol activ în readucerea în țară a lui Carol al II-lea și la instaurarea lui ca rege în 1930¹, Grigore Iunian nu a aprobat și susținut acțiunile regelui Carol al II-lea și camarilei din jurul său în vederea compromiterii regimului constituțional democratic, slăbirii partidelor politice și pregătirii condițiilor pentru instaurarea unui regim de dictatură monarhică.

Elementele care i-au definit concepția și principiile care trebuiau să stea la baza sistemului democratic din țara noastră au fost expuse în cuvântările rostite de Grigore Iunian în Adunarea Deputaților și-n campaniile electorale, la congresele și întrunirile Partidului Țărănist Radical, la adunările populare în diverse orașe din țară, îndeosebi în orașul Târgu-Jiu, în interviurile acordate unor cotidiane de presă, în declarațiile privind situația politică din țară apărute în diverse ziare și-n unele articole publicate în presa vremii. Unele dintre aceste cuvântări au fost publicate în broșuri destinate informării opiniei publice din țară.

Grigore Iunian a statuat în documentele programatice ale Partidului Țărănist Radical² promovarea și apărarea regimului democratic și lupta împotriva tuturor tendințelor dictatoriale.

Luptând pentru promovarea intereselor “claselor producătoare și muncitoare”, Partidul Țărănist Radical considera regimul constituțional parlamentar singur în măsură să asigure apărarea intereselor claselor producătoare. În același timp, el constată că regimul parlamentar a fost falsificat de către guvernele oligarhice și numai falsificarea lui a îngăduit clasei dominante să-și prelungească atotputernicia chiar sub regimul votului obștesc.

Pornind de la aceste constatări, Partidul Țărănist Radical luptă pentru instaurarea unui regim constituțional-parlamentar-real, pentru o putere politică a maselor, prin votul obștesc să devină o realitate. De asemenea, Partidul Țărănesc Radical se pronunța contra primei electorale introdusă prin legea electorală din 1926 și își propunea legiferarea unei noi legi electorale care să înlăture această primă și să reglementeze repartizarea proporțională a mandatelor în parlament în raport de numărul voturilor obținute. În același timp, partidul lui Grigore Iunian milita pentru o largă reformă administrativă, ale cărei puncte principale erau descentralizarea și autonomia administrației locale³.

Grigore Iunian s-a numărat încă de la început printre primii oameni politici români care au luat atitudine critică față de ideologia nazistă și penetrarea hitlerismului în țara noastră după venirea la putere în Germania a Partidului Național Socialist. În acest sens, edificator a fost interviul acordat de Grigore Iunian ziarului “Dimineața” la mijlocul lunii iulie 1933, în care consemna: ”Mișcarea hitleristă de la noi îmi apare ca un nonsens. Străină cu totul de structura sufletească și de înțelegerea poporului nostru, acțiunea hitleristă o socotesc drept un divertisment semioficial sau o aventură sortită ridicolului”⁴.

Este un merit incontestabil al lucidității lui Grigore Iunian că a întrevăzut de la început că “mișcarea hitleristă - divertisment al lașității contemporane - își va găsi firescul sfârșit”⁵.

În același timp Grigore Iunian a criticat pe acei oameni politici care “admiră și încurajează această mișcare. Sunt profesori

universitari care nu numai că nu împiedică acțiunea destrăbălată a studențimii (gardiste - nn), dar pornesc în fruntea ei, chiar provocând dezordini și punând la cale cunoscutele atentate în numele hitlerismului român”⁶. De asemenea el a demascat sprijinul acordat mișcării legionare de guvernul național țărănesc în anii crizei economice, îndeosebi de ministrul de interne Alexandru Vaida-Voievod.

Liderul radical-țărănist Grigore Iunian s-a ridicat cu aceeași fermitate împotriva tuturor formelor și manifestărilor de naționalism-șovinism, rasism și antisemitism, pe care le practicau grupările politice de dreapta și de extremă dreaptă, îndeosebi fasciste și s-a pronunțat pentru respectarea prevederilor Constituției în problema națională, pentru deplina egalitate a minorităților etnice cu națiunea română și pentru combaterea oricăror forme de discriminare rasială și religioasă. De pildă, luând cuvântul la proiectul de răspuns la Mesajul Tronului, în ziua de 29 ianuarie 1929, Iunian a arătat că din discuțiile la Adresa de răspuns a făcut mai multe constatări, între care: e posibil, în limitele țării noastre, de curând încheată, să obținem colaborarea tuturor cetățenilor, independent de clase, de categorii sociale, independent de naționalitate, independent de confesiune. Pentru aceasta trebuie un singur lucru: sinceritate în gândire și în metodele de realizare⁷.

În discursul rostit la marea întrunire populară de la Sighișoara de la începutul lunii iulie 1933, Grigore Iunian a declarat: “Naționalism înseamnă viață cinstită și dreaptă, în interiorul granițelor țării. Acesta este naționalismul nostru. De aceea luptăm contra tuturor exagerărilor demagogice ce tind să împartă cetățenii acestei țări după rasă, după limbă, după religie.”

Într-o altă cuvântare rostită la întrunirea populară de la Rădăuți, în cursul lunii martie 1934, el a criticat încercările grupărilor fasciste de a dezbină pe români după neamuri, precizând că “liniștea țării nu poate veni din exploatarea sentimentului național. Personal aș fi mulțumit dacă în Țara

Românească ar fi numai români de origine; dar din 18 milioane de locuitori, 4 milioane sunt cetățeni de altă naționalitate. Putem noi să-i scoatem din țară ? Dacă nu putem atunci datoria noastră este să facem din aceștia, cetățeni credincioși ai țării noastre nu să-i împărțim pe naționalități”⁸.

În declarațiile făcute la Congresul organizației Partidului Țărănist Radical din județul Gorj, din 24 mai 1934, Grigore Iunian arăta că “avem o populație de patru milioane de minoritari pe care n-o putem nesocoti în viața de stat, indiferent de limbă sau credință. În greutățile prin care trece țara noastră astăzi avem nevoie de armonizarea și înfrățirea naționalităților nu de învrăjbirea lor”⁹.

Democrat convins, Grigore Iunian a criticat cu fermitate acțiunile agresive și violente de tulburare a ordinii publice, ale legionarilor, care și-au intensificat propaganda naționalistă și acțiunile de destabilizare a vieții politice din țară.

Îngrijorate de această politică și din teamă ca ea să nu favorizeze penetrația hitleristă în România, cercurile politice din Franța au determinat pe regele Carol al II-lea să schimbe guvernul lui Alexandru Vaida-Voievod și să aducă, la 14 noiembrie 1933, guvernul național-liberal prezidat de I.G.Duca, care s-a obligat să ia măsuri aspre împotriva Gărzii de Fier.

I.G.Duca, președintele Partidului Național Liberal, era unul din politicienii burghezi lucizi, care se pronunța pentru menținerea și apărarea regimului politic democrat existent la acea dată în România, iar pe plan extern milita pentru întărirea alianței cu Franța, Anglia și țările Micii Întelegeri. În presa național-liberală, îndeosebi în “Viitorul” și “Naționalul Nou” de la Iași condus de Victor Iamandi, I.G.Duca și Constantin I.C. Brătianu au declanșat o campanie de combatere a ideologiei și metodelor Gărzii de Fier.

Sprijiți material de la Berlin, legionarii au organizat 5 batalioane de asalt după modelul nazist și au atacat autoritățile de stat în numeroase orașe din țară, unde au ridicat baricade pe străzi, iar la Iași au asediat locuința subsecretarului de stat la Ministerul

de Interne - Victor Iamandi. În multe orașe din țară organele Ministerului de Interne au purtat grele lupte cu bandele de legionari, iar pentru restabilirea ordinii interne a fost nevoie de intervenția formațiunilor jandarmeriei și a unităților militare ale armatei.

În același timp, Garda de Fier și-a impus cu forța candidații în 47 de județe în alegerile generale din toamna anului 1933 și a desfășurat o propagandă neobișnuit de violentă, dând naștere la incidente sângeroase cu autoritățile. În timpul campaniei electorale legionarii purtau asupra lor diverse arme de foc, arme albe petarde și alte instrumente, dând luptei electorale un caracter foarte dur. În aceste condiții, țara era amenințată cu haosul, iar situația guvernului I.C. Duca ar fi fost periclitată.

Dizolvarea Gărzii de Fier la 10 decembrie 1933 de către guvernul național-liberal prezidat de I.G. Duca și măsurile represive întreprinse împotriva legionarilor de către organele polițienești, care au depășit limitele legalului, au fost apreciate de Grigore Iunian ca acte ilegale, abuzive menite a constitui un pas hotărâtor pentru înscăunarea unui regim dictatorial. Criticând această măsură Iunian s-a menținut, în continuare, pe o linie de condamnare a legionarismului. Spre exemplu, în declarațiile făcute ziarului "Cuvântul" la mijlocul lunii decembrie 1933, Grigore Iunian arăta: "Am precizat în nenumărate rânduri atitudinea partidului nostru față de gruparea domnului Corneliu Codreanu. Nu-i împărtășim concepția și nici mijloacele. Sunt convins că un naționalism strâmt înțeles este în contradicție cu interesele reale ale țării care cuprinde în afară de elementul etnic românesc covârșitor și peste patru milioane aparținând altor naționalități sau confesiuni. Sunt un credincios apărător al regimului constituțional parlamentar și de aceea adversar hotărât a oricăror încercări de întronare a dictaturii"¹⁰. În continuare, el preciza că "Dizolvarea grupării Codreanu constituie o procedură abuzivă și gravă în consecințe (...). Nu pot recunoaște ca

îndreptățire a dizolvării necesitatea apărării statului, care ar fi amenințată prin existența unei anume grupări politice”¹¹.

În ziua de 2 martie 1934, cu prilejul discuției la Mesajul regal, într-un discurs¹², și-a precizat poziția față de evenimentele de la sfârșitul anului 1933 și îndeosebi față de pericolul legionarismului, precum și a modului de combatere a acestuia. De la început, Grigore Iunian declara: ”Cum ați venit la guvern (e vorba de P.N.L. - I.G.Duca), ați procedat în primul rând la o măsură menită ”să stabilească ordinea”; primul act pe care l-ați făcut a fost dizolvarea Gărzii de Fier, prin decretul din 9 decembrie 1933. Nu am nimic comun cu Garda de Fier. Nu numai atât, am mărturisit-o regulat: sunt adversar și al concepțiilor ce afirmă și al metodelor pe care această grupare le folosește.

În programul acestei grupări politice sunt două puncte, cu privire la care suntem adversari hotărâți:este modul cum Garda de Fier înțelege politica naționalistă și modul cum Garda de Fier înțelege organizarea statului. Acestea ne pun în poziții cu totul opuse. Deci, nu poate fi vorba de o apărare, rezemată pe temeiul unei simpatii.

În adevăr, domnilor, noi ne ridicăm împotriva acelei politici naționale, reprezentată prin Garda de Fier și prin Liga Apărării Naționale Creștine de sub președenția domnului profesor Cuza. Noi concepem păzirea statului nostru național pe alte temelii (...)

În discursul menționat, Grigore Iunian a adus critici vehemente organizației legionare, care propaga o politică naționalist șovină și de învrăjpire a poporului român cu minoritățile naționale, fapt ce periclita unitatea națională și integritatea teritorială a statului român¹³.

Cu aceeași fermitate, Grigore Iunian a criticat antisemitismul Gărzii de Fier, precizând că ”antisemitismul nu este atribut al simțirii și al gândirii noastre românești și de aceea el nici nu se manifestă decât acolo unde clasele acaparatoare sunt elemente străine, elemente evreiești. Nu aveți o mișcare antisemită

în Oltenia, nu aveți o mișcare antisemită în Muntenia, aveți o mișcare antisemită în nordul Transilvaniei, aveți o mișcare antisemită în Bucovina și aveți o mișcare antisemită în unele județe din Basarabia¹⁴.

Ați făcut desigur o greșeală când ați dizolvat Garda de Fier. O gravă greșeală din punct de vedere al menținerii vieții constituționale și parlamentare.

Cu ce drept dizolvați dumneavoastră o grupare politică?¹⁵

Grigore Iunian era de părere că trebuia lăsată să se confrunte în alegeri, să se vadă de ce autoritate se bucură și apoi să aprecieze caracterul ei. "Nu înseamnă că dacă ideile ei nu convin guvernului nu are dreptul să participe la confruntarea politică".

După ce atrăgea atenția guvernanților că n-au înțeles și nu știu cauzele pentru care s-a revoltat mișcarea legionară, că n-au înțeles frământările de după război, schimbările totale și în toate direcțiile, zicea: "Ați crezut că prin dizolvarea Gărzii de Fier puteți să înlăturați cauzele acestor manifestări de răzvrătire fără să înțelegeți că ele rămân permanente împotriva prelungirii a ceea ce a fost și cu dorința de a așeza ceva nou..."

După aceasta ați procedat la o serie de arestări și în afară de cadrul Gărzii de Fier...Și am văzut arestați mii de oameni, fără nici un fel de criteriu de alegere, oameni care nu aveau nici un fel de amestec... Dar ați făcut ceva mai grav: ați instituit starea de asediu, cu un singur scop, acela de trece asupra organelor de cercetare și de judecată militară, judecarea proceselor celor pe care i-ați urmărit fără să vă dați seama cât de grav pericol reprezintă măsura luată.Nu aveți încredere în justiția civilă"¹⁶.

Și ca să nu rămână lucruri neclare, preciza: "Nu am venit să iau apărarea nimănui, am venit să apăr unele principii, a căror păzire o cred necesară, pentru dezvoltarea normală a statului".

Cu toate că în Oltenia, ponderea populației românești era cea mai ridicată din toată țara, iar numărul evreilor era infim de mic, totuși populația românească din această provincie trăia în cea mai neagră mizerie față de restul provinciilor românești care aveau

o mare pondere de minoritari. Deci, mizeria în care trăia o mare parte a poporului român, arăta Grigore Iunian, nu putea fi pusă numai pe seama existenței minorităților naționale, îndeosebi a evreilor. Ea se datora exploataților și speculanților indiferent de rasă, etnie și religie.”Prin urmare trebuie căutate mijloacele pentru combaterea tuturor elementelor speculatoare, indiferent cărei naționalități sau rase aparțin”, conchidea Grigore Iunian în discursul său¹⁷.

Tot cu acest prilej, Grigore Iunian s-a ridicat împotriva concepțiilor prof. A.C.Cuza, președintele Ligii Apărării Național Creștine, care, în lipsa Gărzii de Fier în Parlamentul român, a criticat regimul democratic parlamentar din țara noastră și a propagat ideea unui regim dictatorial după modelul hitlerist.

Pe bună dreptate, Grigore Iunian preciza că “Nu am avut un regim parlamentar sincer”, dar să încercăm prin toate mijloacele și posibilitățile să-l realizăm și să-l perfecționăm în țara noastră. Aceasta cu atât mai mult, cu cât “noi suntem într-o epocă de închegare sufletească a elementului românesc chiar” și “mai mult decât atât, noi suntem în epoca de consolidare a unității sufletești totale a tuturor cetățenilor din această țară”¹⁸.

Subliniind consecințele grave ale instaurării unui regim dictatorial, Grigore Iunian avertiza că “a înlătura regimul parlamentar înseamnă a împiedica mijlocul acestei închegări sufletești. Aci această închegare se poate face în mod normal, aci unde se oferă posibilitatea contribuției fiecărei provincii, a contribuției fiecărei naționalități, în raport cu ceea ce ea reprezintă și a contribuției chiar a fiecărei opinii și a fiecărei concepții politice. Prin urmare, cred în necesitatea acestui regim și mă înscriu categoric împotriva oricăror tendințe dictatoriale”¹⁹.

În primăvara anului 1934 guvernul liberal a pregătit o nouă lege care privea apărarea ordinii publice preconizând dizolvarea grupurilor politice care periclitau ordinea politică și socială.

La începutul lunii aprilie 1934 guvernul Tătărescu a adus în discuția Camerei Deputaților proiectul de “lege pentru apărarea

ordinii în stat”²⁰. Luând cuvântul în ședința din 5 aprilie, Grigore Iunian nu socotea necesară adoptarea acestei legi. ”Problema necesității apărării statului se pune de câțiva ani în mod repetat. O primă măsură luată în 1924 de guvernul liberal se justifica pe o stare de spirit similară, cu deosebire că atunci era vorba de o mișcare extremistă de stânga, pe când astăzi este vorba de o mișcare extremistă de dreapta.

La 1927 s-a ivit în Partidul Liberal, care și atunci guverna, nevoia unei întăriri a dispozițiilor legii pentru apărarea liniștei publice, din 1924, și a modificat articolul 11 al acestei legi pentru a asigura apărarea ordinii constituționale.

La 1933 a intervenit o nouă modificare, de rândul acesta prezentată de guvernul Vaida-Voievod”²¹.

După ce arăta pericolul adoptării unei astfel de legi, mai ales că ea preciza că “dizolvarea constituie un act guvernamental” și mai ales urmările ei, ținea să aprecieze că “ordinea trebuie să fie menținută prin crearea unui sentiment de încredere într-o anumită formă de organizare a statului” și nu prin măsuri represive, prin dizolvarea după bunul plac a unor formațiuni politice.

Concluzia lui era că “Interesele societății nu reclamă să se dea posibilitatea unui guvern abuziv de a se scoate din viața politică partidele care vor fi racolate de el și numai de el, că se fac vinovate de acțiuni violente contra statului”²².

Demn de relevat că liderul țărănist-radical Grigore Iunian și-a exprimat adversitatea nu numai împotriva organizației legionare ci și împotriva celorlalte partide și grupări politice de dreapta, fasciste și profasciste, în rândurile cărora se numărau Frontul Românesc condus de Alexandru Vaida-Voievod și Partidul Național Creștin prezidat de Octavian Goga și profesorul universitar A.C.Cuza.

Referindu-se la pericolozitatea acțiunilor naționaliste ale acestor partide, Grigore Iunian, cu prilejul închiderii ședinței cercurilor de studii ale Partidului Țărănist Radical în vara anului 1935, la București, a declarat: “Am avut de înregistrat în ultimul

timp două fapte politice: alcătuirea Frontului Românesc sub conducerea domnului Vaida și alcătuirea noului Partid Național Creștin, al domnilor Goga și Cuza.

Nu știu care va fi viitorul acestor mișcări. Eu cred prea mult în sănătatea morală și în puterea de judecată a marelui mase cetățenești din țara noastră, pentru ca să păstreze vreo îndoială cu privire la triumful mijloacelor și cauzei democratice până la urmă. Dar cu cât crezi mai mult în acest lucru, cu atât ești mai mult dator să ții seama de greutățile care se pun în dezvoltarea vieții democratice.

Nu vreau și nici nu am dreptul să pun la îndoială buna credință a fruntașilor mișcării naționaliste. Dar, pentru ca o mișcare să se legitimeze, nu e de ajuns buna credință; ea trebuie să aibă și un fundament. Am avut deseori prilejul să examinăm problema. Partidul nostru înțelege să rămână pe poziția care a afirmat-o repetat: Noi socotim că o politică naționalistă reală se poate face în primul rând prin apărarea demnității statului nostru, ca reprezentant al colectivității care trăiește înăuntrul granițelor noastre, este politica care nu face deosebiri între naționalități și care cheamă la activitate pe toate elementele sincer hotărâte să lupte pentru ridicarea țării”²³.

Partidul Țărănesc Radical, șeful său, Grigore Iunian, s-au pronunțat permanent atât împotriva forțelor politice de dreapta cât și de stânga, pentru apărarea libertăților democratice, a institutelor și regimului parlamentar, amenințate tocmai de un astfel de regim dictatorial.

Cu mai multe ocazii, Grigore Iunian s-a declarat pentru apărarea libertăților democratice împotriva pericolului instaurării dictaturii, indiferent de conținutul ei, carlist, fascist sau comunist, pentru apărarea și democratizarea regimului parlamentar. “Mai mult ca oricând - arăta Iunian - e nevoie ca acum să fim deosebit de precauți. Se caută la noi din partea diferitelor grupări și partide să se găsească formule noi de guvernare. Se caută să se aducă formule ce s-au experimentat sau sunt în curs de experimentare

aiurea. Noi vom duce lupta energetică împotriva acestor tendințe, chiar de vom rămâne singuri pe redută. Naționalismul mussolinian sau hitlerismul adus pe pământul nostru sunt o abatere de la ceea ce trebuie să fie adevăratul naționalism românesc care se luptă pentru propășirea țării și pentru apărarea granițelor lui”²⁴.

Guvernarea național țărănistă se încheiase în noiembrie 1933 când prelua conducerea guvernului Partidul Național Liberal prin I.G. Duca. Trecuse o jumătate de an de guvernare și semnele îmbunătățirii încă nu se vedeau.

Grigore Iunian cunoștea bine această situație și declara la o întrunire a Partidului Țărănesc Radical din Târgu Jiu la 24 mai 1934: “Azi ne găsim la o mare răspântie a vieții noastre publice. Se vorbește mereu de dictatură... Firește, suntem împotriva dictaturii, dar dacă guvernele vor continua să guverneze așa cum au guvernat până acum, nu ajută ele singura operația în contra căreia azi se ridică? Guvernul Vaida n-a fost un guvern de dictatură? Dar guvernul Tătărescu? Dacă țara ar trebui să treacă - vremelnice - prin această situație sunt convins că cei dintâi care ar trece la dictatură ar fi domnii Vaida și Tătărescu. Și atunci ce-i de făcut? Un singur lucru: să luptăm pentru respectarea drepturilor câștigate”²⁵.

Iunian era conștient că în fața pericolelor ce amenințau țara, oamenii politic, guvernul trebuiau să lupte pentru unirea sufletească a întregului popor, pentru pregătirea lui în vederea apărării unității, independenței și integrității țării. “Vrea domnul Vaida izgonirea străinilor. De ce caută domnul Vaida să ne facă dușmani pe străinii aflați în țară, în loc să le arate că interesele lor în Țara Românească se identifică cu cele ale noastre și astfel ni-i facem prieteni.

România a românilor înseamnă să păstrăm actualele granițe ale țării, nu să izgonim străinii”²⁶.

În perioada în care erau trâmbițate fel de fel de teorii naționaliste, șovine, fasciste, comuniste în scopul de a abate mesele de la adevăratele lor deziderate, când starea de asediu și

cenzura erau permanentizate, conducerea Partidului Țărănesc radical venea să afirme concepții ce se deosebeau de cele ce otrăveau zilnic poporul.

Grigore Iunian răspundea unei probleme ce frământa atunci opinia publică și anume lupta pentru apărarea libertăților cetățenești în contra dictaturilor sau în contra teroarei. În legătură cu aceasta el spunea că: “Noi vom întrebuința mijloace de represiune, de stabilire a ordinii într-un moment dat, atunci când elemente tulburente amenință organizarea statului, în nici un caz nu vom permanentiza acest regim care dă naștere la abuzuri”. Iunian avea în vedere “starea excepțională”, “măsurile de cenzură” practicate atât de guvernele P.N.Ț cât și P.N.L. și aprecia că de fapt ele “au desființat Parlamentul, l-a scos din funcțiunea lui normală” și de aceea P.T.R. va protesta încontinuu în contra lor. “Ordinea nu se poate păstra decât atunci când este consimțită liber de majoritatea populației într-o țară. Numai atunci avem de-a face cu ordine perfectă și reală. Ordinea menținută cu măsuri excepționale nu poate să dovedească decât slăbiciunea guvernului și tendința de a se acoperi abuzurile la adăpostul acestor stări excepționale. Cu toată energia trebuie să luptăm împotriva menținerii acestor stări de lucru. Acțiunea noastră se dezvoltă pe drumul democratic, cu repudierea sistemelor dictatoriale, dar și cu repudierea comunismului și bolșevismului”. Pronunțându-se împotriva acestora și declarând că vor lupta împotriva lor, ținea să precizeze în același timp și mijloacele cu ajutorul cărora va lupta: “Vrem un regim democratic constituțional parlamentar, care să reînvieze regimul parlamentar cu crearea unor condițiuni în care viața parlamentară ce se manifestă în plenitudinea ei și prin aceasta chiar să răspundă la criticile care astăzi se duc în funcția normală a Parlamentului, cu pseudo-democrația din partidul Național Liberal și din Partidul Național Țărănesc”²⁷.

Conducerea Partidului Țărănist Radical era interesată, în contextul evenimentelor ce aveau loc, și de lupta altor partide politice.

Cu prilejul ședinței ordinare din 1 martie 1936 a Comitetului Executiv Central al Partidului Țărănist Radical, care a dezbătut, între alte probleme, și analiza propunerilor “Blocului pentru apărarea libertăților democratice”, în vederea unei acțiuni comune împotriva pericolului fascismului, Grigore Iunian a ținut să precizeze că toate propunerile făcute de această organizație sunt cuprinse în programul partidului său²⁸. Astfel, el menționează că “lupta împotriva mișcărilor cu tendințe dictatoriale, împotriva cenzurii și stării de asediu, pentru libertatea presei și întrunirilor, pentru dreptul de organizare politică, sindicală, etc., împotriva scumpetei, jugul datoriei externe, pentru desființarea impozitelor asupra salariilor și asupra pământurilor țărănești, pentru lichidarea datoriilor agricole, ajutorarea șomerilor, asigurări sociale în folosul și sub controlul muncitorilor, etc., pentru egalitatea de tratament a tuturor naționalităților conlocuitoare, împotriva zăgăzuirii libertății culturii față de studențime și fii de cetățeni săraci, pentru alegeri libere, desființarea primei guvernamentale, pentru amnistierea și eliberarea tuturor luptătorilor pentru interesele muncitorilor și țăranilor, împotriva modificării Constituției în sens reacționar, pentru pace și împotriva alianței cu Germania, toate aceste puncte sunt cuprinse în programul Partidului Țărănist Radical încă de la încheierea lui²⁹.”

În același timp, Grigore Iunian arăta că în cadrul acestor propuneri erau unele la care partidul său nu putea subscrie. Între acestea, se număra “extinderea dreptului de vot pentru tineri de 18 ani, soldați, gradați și ofițeri”, înțelegând că prin aceasta s-ar ajunge la anarhie³⁰.

De asemenea, Grigore Iunian considera că nu este necesar ca partidul său să subscrie la punctele privind ilegalizarea tuturor grupărilor antifasciste, desființarea și dezarmarea organizațiilor fasciste, apreciind că legalizând unele mișcări și scoțând altele afară din legalitate nu ar fi democratic³¹.

Partidul său nu subscria nici la încheierea pactului de asistență mutuală cu U.R.S.S.

În rezoluția adoptată nu a fost aprobată propunerea de colaborare cu Blocul pentru apărarea libertăților democratice și s-a făcut un apel către toate partidele politice pentru a cere suprimarea stării excepționale, modificarea legii electorale prin suprimarea primei, guvern de alegeri libere, etc.

Nici demersul făcut de dr. Petru Groza și prof. Univ. Petre Constantinescu - Iași și nici presiunile unor fruntași ai partidului - Alex. Măță, Constantin Leancă, Radu Olteanu și alții - nu l-au înduplecat pe Grigore Iunian să accepte ideea aderării la Frontul Popular Antifascist.

Pe măsură ce agresivitatea grupărilor naționalist - șovine creștea tot mai mult, periclitând unitatea națională a poporului român și integritatea teritorială a țării, Grigore Iunian a ținut să precizeze cu prilejul ședinței Comitetului Executiv al Partidului Țărănist Radical din 16 aprilie 1936 că: “Între noi și partidele de dreapta nu există decât abisuri. Abisuri de concepție, abisuri de metodă. Ceea ce caracterizează partidele de dreapta, mai toate partidele de dreapta, este în special naționalismul prin agresiune (...) asimilarea minorităților, încadrarea acestora în disciplina statului, ale cărui aspirații trebuie cu timpul să le însușească - nu se pot dobândi printr-o politică de ură și de excese”³².

În încheierea expozeului său, Grigore Iunian concluziona că: “Primatul ideii naționale, care trebuie să stea la baza tuturor programelor de guvernare, trebuie practicat nu printr-o politică de ură, ci numai prin ceea ce am numit-o politica de protejare a elementului românesc în cadrul operii de reparare a nedreptăților istorice. Pe toate tărâmurile, pe tărâm economic, social și cultural, elementul românesc trebuie ridicat sub acest întreit aspect la rangul pe care trebuia să-l dețină ca element majoritar în statul nostru național”³³.

“Primatul ideii naționale - conchidea el - nu înseamnă persecuțiune, cu acțiune - drept consecință, nu șovinism ațâțător și distrugător, ci naționalism creator”, așa cum a fost practicat de Brătieni în decursul istoriei noastre naționale”³⁴.

Adept convins al respectării drepturilor și libertăților democratice, Grigore Iunian a declarat, în pledoaria la procesul antifasciștilor de la Chișinău de la începutul lunii aprilie 1936 că: “S-a făcut o mare greșeală când s-a dezlănțuit acest proces și o mai mare greșeală când se spune că mișcarea antifascistă ar avea caracter subversiv. Nu mă duce la bara apărării apropierea de vederi cu comuniștii, eu sunt adversarul comunismului. Dar dacă sunt adversarul comunismului, sunt tot atât de înverșunat adversar al fascismului.

Cred într-un regim democratic, fără regim democratic, țara noastră nu se poate dezvolta normal”³⁵.

De asemenea, el a ținut să-și exprime cu acest prilej dezacordul cu aprecierea din ordonanța definitivă a acestui proces că: “mișcarea antifascistă nu este justificată pentru că nu avem în țara noastră un regim fascist și că nu vede pericolul real de instaurare a unui asemenea regim”³⁶.

Congresul studenților legionari desfășurat la Târgu Mureș în zilele de 3-10 aprilie 1936 cu care ocazie a fost încălcată în mod brutal ordinea publică și a fost profanată memoria lui I.G. Duca în gara Sinaia, a constituit o demonstrație de forță din partea adeptilor lui Corneliu Zelea Codreanu³⁷. Constituirea unor “echipe ale morții”, cu misiunea de a lichida oameni politici, cunoscuți prin atitudinea lor antilegionară, între care și pe național - țărăniștii Ionel Mihalache, Virgil Madgearu, Armand Călinescu, dr. N. Lupu și pe N. Titulescu, generalul Gavrilă Marinescu și Elena Lupescu, au îngrijorat profund toate partidele politice, adepte ale menținerii regimului democratic parlamentar³⁸.

Dând curs sentimentelor antifasciste ale maselor, Partidul Țărănist Radical și Partidul Național Țărănesc a organizat în lunile aprilie - mai 1936 în mai multe localități din țară întruniri și adunări populare împotriva pericolului fascismului și pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice. Astfel de acțiuni ale radical-țărăniștilor au avut loc la Tulcea, Giurgiu, Galați, Câmpina, Târnava Mare, Chișinău, București pe sectoare și la

Târgu Jiu. La aceste întruniri au luat parte mii de persoane, în frunte cu conducătorii partidului, în special președintele Grigore Iunian sau secretarul general Tudor Ionescu, precum și delegați din alte județe și din județul pe raza căruia se găsea localitatea unde se găsea întrunirea.

Cea mai grandioasă manifestație țărănist-radicală a avut aloc în cursul zilei de 24 mai 1936 în orașul Târgu-Jiu la care au participat după informațiile din presa vremii 15.000 de persoane îmbrăcate în costume de panduri³⁹, iar după datele siguranței, circa 8.000 de persoane.

Cei 15.000 de țărani gorjeni au defilat în fața lui Grigore Iunian și a fruntașilor Partidului Țărănist Radical din întreaga țară, scandând lozinci pentru pace, libertate, democrație și pentru apărarea regimului constituțional parlamentar⁴⁰.

Din partea conducerii partidului au participat pe lângă Grigore Iunian, ing. Tudor Ionescu, deputatul Vlad Dimitriu, C. Leancă, Ion Gheorghe Maurer, prof. Mihail Filip iar dintre fruntașii gorjeni au luat parte preotul Nicolae Mischie, Aristică Skileru, col. Petre Petrescu și alții.

În cuvântul rostit la întrunire, Ion Gheorghe Maurer a arătat că: “și-a dat seama că se frământă idei de asuprirea celor mulți” și că “acești oameni care se prezintă în fața dumneavoastră cu programul de exaltare a spiritului naționalist ieri au tras în muncitori la Grivița și Lupeni”⁴¹.

Criticând ideile naționalist-șovine ale partidelor fasciste, Grigore Iunian declara la această întrunire: “Sunt mai întii două mari grupe așa zise naționaliste care pretind că Țării Românești îi merge rău deoarece nu am pus la locurile de conducere pe români (...). Însă nu aceasta este cauza și nici acesta nu este mijlocul care rezolvă problema răului din țară. Aici în Gorj n-avem străini. Toată viața economică e în mâini românești. Atunci, cu drept cuvânt, vă întreb: Este oare mai bună starea țăranilor din Gorj, mai mică sărăcia și obida decât aiurea?”

Nu. Ceea ce dovedește că nu demagogia întrebuițată de partidele naționaliste, de a scoate din comisiile de administrație pe străini și a pune în locul lor pe români rezolvă problema.

Trebuie schimbată din temelii toată așezarea noastră economică. Banca noastră Națională - trebuiește pusă pe altă bază”⁴².

Existența pericolului fascismului al cărui purtător și propovăduitor erau orgasnizațiile de dreapta era sesizat și de alte forțe politice, de diferiți ziariști din perioada respectivă. Ziarul “Dimineța” din iulie 1936 publica un articol Hitlerismul în România⁴³ în care arăta: “Nimeni nu poate contesta azi în România existența unei mișcări de dreapta, bine organizată, de o combatitivitate repetat dovedită și cu obiective precise. Scopul urmărit de partidele și mișcărilor drepte este instaurarea unui regim de dictatură hitleristă ... “

Arătând o scurtă evoluție a situației din Germania, semnala că astfel de forme de manifestare sunt și în România.

“Lapidar ele își găsesc expresia și în România: bandele armate ale unor partide politice care proclamă regimul dictatorial drept formulă guvernamentală; pătrunderea în aparatul de stat - ceea ce înseamnă câștigarea lui - a curentului fascist; o intensă pregătire de agitație și propagandă care să netezească drumul lor politic; antisemitismul în forma cea mai barbară drept stindard de raliere a „forțelor naționale”.

Autorul articolului era nemulțumit cum de altfel era nemulțumit și Grigore Iunian - de tabăra partidelor democratice unde se manifesta pasivitate, lipsă de inițiativă, nebulozitate ideologică, tendința de capitulare, atrăgând atenție că “în fața consolidării unui front al tuturor forțelor puse în serviciul hitlerismului, partidele democratice din România opun inacțiune, născută din falsa apreciere a situației”.

Aceste idei confirmau ceea ce Grigore Iunian mereu a susținut, chemând la luptă.

Reprezentanți ai Partidului Țărănesc Radical (C. Leancă, Alex. Mătă și alții) au participat la activitatea Comitetului Român al Reuniunii Universale pentru Pace, înființat în toamna anului 1936, sub președenția de onoare a lui N. Titulescu și cea activă a dr. N. Lupu - vicepreședinte al P.N.Ț., organizație din care au făcut parte delegați ai tuturor partidelor politice din România⁴⁴, care militau pentru respectarea și apărarea sistemului parlamentar constituțional.

Evenimentele politice intervenite în toamna anului 1937 în urma eșecului lui Ion Mihalache de a forma un guvern național - țărănist, ca urmare a condițiilor de neacceptat puse de regele Carol al II-lea, demisiei liderului țărănist din fruntea partidului și a revenirii ca președinte al Partidului Național Țărănesc a lui Iuliu Maniu, care la scurt timp, la 25 noiembrie 1937, a oficializat legăturile sale cu organizația legionară, încheind pactul de "neagresiune"⁴⁵, a îngrijorat în modul cel mai profund forțele democratice adevărate ale regimului parlamentar constituțional.

La demersurile lui Iuliu Maniu care i-a propus să adere la un bloc al opoziției, Grigore Iunian a dat un răspuns negativ. Cu această ocazie, Grigore Iunian i-a arătat lui Maniu că: fiind credincios principiilor democratice, bazate pe pactul constituțional și respectul libertăților și instituțiilor de stat, nu poate lua parte alături de unele partide care neagă aceste principii⁴⁶.

Cu toate că Iuliu Maniu l-a prezentat ca fiind menit a asigura corectitudinea și libertatea desfășurării campaniei din toamna anului 1937, contra unor eventuale abuzuri și illegalități din partea autorităților guvernamentale liberale, iar mai recent Corneliu Coposu, într-un articol apărut în ziarul "Dreptatea" de la începutul lunii ianuarie 1990 l-a apreciat că ar fi salvat democrația în România, Grigore Iunian nu numai că nu a aderat la "pactul de neagresiune" ci din contră l-a criticat și apreciat ca fiind deosebit de periculos pentru regimul politic democratic din țara noastră. Pe o poziție identică s-au situat numeroși fruntași ai P.N.Ț., P.N.L. și

ai altor partide democratice, care au cerut denunțarea pactului de “neagresiune” și coalizarea tuturor forțelor democratice.

Urmărind evoluția vieții politice în toamna anului 1937 și reacția partidelor politice față de noua orientare impusă P.N.Ț. de Iuliu Maniu, Direcția Poliției de Siguranță consemna într-o notă a sa din 23 decembrie 1937 că liderul țărănist radical Grigore Iunian considera că: “Partidul nostru nu va putea să nu ia o atitudine hotărâtă împotriva acțiunii Maniu-Codreanu, care înseamnă un pericol pentru instituțiile fundamentale ale statului român constituțional, existență amenințată. și mai ales subminată, de către domnul Maniu, care își permite să trâmbițeze că luptă pentru constituționalism, dar în același timp nu se sfiște să ia colaboratori pe acei legionari care, se știe, că în programele lor afișează reformarea actualului stat și instaurarea așa-zisului stat legionar, stat care nu poate fi conceput constituționalicește, deoarece exclude din el majoritatea cetățenilor, mai precis pe toți acei neîncadrați în acest stat”⁴⁷.

Grigore Iunian a adresat național-țărăniștilor o întrebare semnificativă: “Nu vi se pare straniu să faceți acord cu Partidul “Totul pentru Țară”, a cărui doctrină este înlăturarea libertăților și a democrației, precum și instaurarea unui regim totalitar, în care unul poruncește și ceilalți se supun? Un asemenea partid să fie chemat de partidele democratice ca să asigure libertatea alegerilor?”⁴⁸

Respingând oferta lui Gh. Tătărescu de alianță, Grigore Iunian s-a pronunțat pentru guvern de alegeri libere și asigurarea libertății depline, a desfășurării alegerilor parlamentare din 30 decembrie 1937.

Deși între Partidul Național Țărănesc și Partidul Țărănesc Radical nu s-a încheiat un cartel electoral, în unele circumscripții, precum cea din Sectorul Negru (București) au fost editate și difuzate manifeste comune cu caracter democratic antifascist⁴⁹.

Profitând că cele două mari partide democratice Partidul Național Țărănesc și Partidul Țărănesc Radical - s-au luptat cu

înverșunare între ele, partidele de extremă dreaptă, îndeosebi organizația legionară, au înregistrat rezultate din cele mai spectaculoase, periclitând în modul cel mai grav regimul democratic, situație de care a profitat regele Carol al II-lea în vederea realizării planurilor sale dictatoriale.

*

*

*

În concepția sa, Grigore Iunian considera că vinovate de starea de lucru nu erau numai mișcarea de dreapta sau de stânga. Concepțiile acestora erau afirmate deschis. “Ceea ce mă neliniștește este faptul atacurilor indirecte, nemărturisite ale partidelor așa-zise democratice care în realitate sunt reacționare. Astfel de practici se fac în Partidul Național Liberal și în Partidul Național Țărănesc. Aceste partide își zic democratice, dar în ipocrizia lor nu fac decât să surpe regimul democratic și provoacă astfel atacuri împotriva acestui regim”. Din această situație, șeful radical - țărăniștilor trăgea concluzia că “Lupta noastră cea mai grea va fi lupta cu acești farisei ai vieții politice, pentru că ei nu îndrăznesc să mărturisească adevărul lor gând, adevărata lor concepție și prin activitatea lor compromis regimul democratic și deci dau posibilitatea să se atace acest regim. Acesta este răul cel mai mare în clipa de față”⁵⁰.

Note

¹ A.Gh. Savu, *Dictatura Regală (1938 - 1940)*, Ed. Politică, București, 1970, p. 42-46.

² *Partidul Țărănesc Radical al țăranilor și muncitorilor. Carte pentru lămurirea cetățenilor*, București, colecția ziarului “Deșteptarea”.

³ Ibidem

⁴ “Deșteptarea”, anul I, nr. 12, 16 iunie 1933.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ D.A.D. nr. 21, din 5 martie 1929, ședința din 29 ianuarie 1929, pag. 596-604.

⁸ “Deșteptarea”, anul II, nr. 31 din 1 aprilie 1934.

⁹ “Deșteptarea”, anul II, nr. 38 din 3 iunie 1934.

¹⁰ “Deșteptarea”, anul I, 17 decembrie 1933.

¹¹ Ibidem.

¹² Gr. Iunian, *Discursul ținut în fața Parlamentului la discuția la Mesaj în ziua de 2 martie 1934 și discursurile din zilele de 6 și 8 martie 1934*, București, 1934, p. 16-17.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem, p. 12,17.

¹⁵ “Deșteptarea”, anul II, nr. 29 din 20 martie 1934, p. 3-4

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem, p. 12-13.

¹⁸ Ibidem, p. 13.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ D.A.D. nr. 38, ședința din 4 aprilie 1934, p. 1651-1656

* se agita atunci în unele ziare problema revenirii în țară a principeului Carol. Această campanie de presă contravenea “ordinii constituționale” stabilite la începutul lunii ianuarie 1926.

²¹ Ibidem, nr. 39, ședința din 5 aprilie 1934, p. 1698.

²² Ibidem, p. 1704.

²³ “Gorjeanul”, anul XI, nr. 31-32, 1-7 august 1935, p. 3.

²⁴ “Deșteptarea”, 26 februarie 1934, “Adevărul”, 27 februarie 1934.

²⁵ “Gorjeanul”, anul XI nr. 24-25, 8 iunie 1934, articolul: Întrunirea P.T.R. din Gorj.

²⁶ Arh. M.A.I., Fond documentar, dosar nr. 1506, fila 48.

²⁷ Ibidem, fila 148.

²⁸ “Deșteptarea”, anul IV, nr. 69, 15 martie 1936.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ “Deșteptarea”, anul IV, nr. 73, 12 aprilie 1936.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Arhivele Statului, București, fond Casa Regală, dosar nr. 13/1936, fila 2.

³⁸ D.A.D. nr. 42, 4 iunie 1936, p. 1676

³⁹ * De menționat că la întâlnirea P.N.Ț. din 31 mai 1936 din acest oraș n-au participat decât 1.500 persoane.

“Deșteptarea”, anul IV, nr. 76, 29 mai 1936.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ “Dimineața”, anul 32, nr. 10618 din 16 iulie 1936, p. 7.

⁴⁴ “Zorile”, anul II, nr. 535, 26 octombrie 1936.

⁴⁵ *Istoria Partidului Național Țărănesc, Documente (1926-1947)*, Editura Arc 2000, București, 1994, p. 173-174.

⁴⁶ “Lumea Românească” nr. 170, 27 noiembrie 1937.

⁴⁷ Arhiva M.I., Fond documentar, dosar cu P.T.R, fila 132.

⁴⁸ “Lumea Românească”, anul I nr. 83 din 1 decembrie 1937.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Arhiva M.A.I., Fond documentar, dosar 1506.